

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XXVIII. Vtrum idem actus possit esse bonus simul & malus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

per ignorantiam inuincibilem constitui in necessitate metaphysica peccandi hic & nunc per vtriuslibet partis electionem. Similiter ergo in re presenti negatur à nobis fieri posse etiam per accidens, vt quis practice iudicet, hic & nunc neque honestam, & laudabilem, neque inhonestam, & vituperabilem esse respectu sui electionem aliquam, ex gr. ambulationis, tametsi fieri possit, quod & euenit de facto, vt speculative, & sub terminis vniuersalibus iudicet possibilem esse eiusmodi indifferentiam indiuidualem electionis.

Art. 2. Ratio vtroque est ferè eadem, fundata in doctrina vulgari Philolophi 1. Poster. & alibi: sub genere, idest, sub terminis vniuersalibus latere æquiuocationes, quæ euasunt, cum ventum est ad singulare hic & nunc. In re nostra dum affirmant aduersarij possibilem esse actus indifferentes in indiuiduo, concipiunt illos relatè ad obiecta secundum se indifferentia, quoad speciem, idest, præscindentiā ab honestate & inhonestate, ad quorum alterum determinantur per circumstantias: Facile autem est, æquiuocare huiusmodi præcisionem cum exclusionem positiua extremorum præcisionis, atque putare tale aliquid apparere posse in particulari intellectu practico, quale apparet intellectui speculatio in vniuersali. Caterum, qui iudicat practice cogitans de electione hic & nunc faciendâ, concipit actum relatè ad obiectum, vt substans huic determinatè collectioni circumstantiarum, nec iam vlla tergiversatione præcisionis vniuersalis potest celari impossibilitas extremorum contradictionis, qualia ostensum est supra, esse honestum, & inhonestum; ideoque necessariò indicabit determinatè; vel honestum esse, vel non esse honestum, idest, esse inhonestum; aut è conuerso, vel esse inhonestum, vel non esse inhonestum; idest, esse honestum, prosequi, aut fugere hoc obiectum hic & nunc, si quidem, vt supponitur, aduertit ad regulam honestatis, & inhonestatis.

Art. 3. Hoc nimirum eodem modo discurrunt aduersarij pro negando etiam per accidens, vt negandus omnino est, calu perplexitatis continentis in se necessitatem peccandi hic & nunc. Quia videlicet, vt quis iudicaret se peccare, tum audiendo, tum etiam non audiendo sacrum hic & nunc; deberet iudicare sibi præcipi hic & nunc tum auditionem sacri, tum etiam non auditionem, idest, deberet simul iudicare vtramque sibi prohiberi, ideoque neutrum sibi præcipi; nempe præceptum audiendi est prohibitio non audiendi, atque è conuerso: quæ æquiualentia sunt per se notæ; certè debent esse notæ operanti ad hoc vt peccet, omittendo adimpletionem præcepti. Nequit autem intellectus assentiri contradictoriis; cum sit per se nota falsitas coniunctionis eorum. Eadem igitur ratione est chymerica, tum possibilitas perplexitatis inducentis antecedenter necessitatem peccati; tum possibilitas dictaminis practici præcisiui inducentis opus indifferens in indiuiduo. In dictamine inuincibiliter erranti circa vnâ partem contradictionis determinatè sumptam, nulla est talis implicatio terminorum, vt per se patet; ideoque nulla potest esse inde paritas ad rem præsentem, prout intenditur in confirmatione.

Ad 3. Eligens, quod præcognoscit esse honestum, sed non quia honestum est, necesse est, vt eligat illud quia utile, aut delectabile est; cum impossibile sit voluntatem, vt pote rationaliter agentem, velle, ac eligere absque causa volendi, & eligendi. Ipsum verò utile, vel delectabile, vel prosequitur voluntas illimitatè, nulla habita ratione limitis præfixi per regulam morum, vel limitatè, nimirum, quia non excedit modum rationis. Si primum, actus est malus, & prosequitur turpiter, quod est materialiter honestum. Si secundum, actus est bonus, & prosequitur honestum, quia honestum est, vt patet ex dictis supra. Cum igitur impossibile sit, vt hæc non præcognoscat, qui aduertit actualiter ad

regulam morum; impossibile vtrique est, vt in eodem detur medium indifferentiæ, quod quaritur.

Ad 4. Oppositio, quæ est inter bonum, & malum, deficit ab oppositione puræ contradictionis ob solam capacitatem boni, quo priuat ipsum malum. Conceptus enim mali ita includit in se eam capacitatem, vt solam illi superaddat carcerem boni sibi oppositi, quæ carentia est contradictoriū eiusdem boni, vt patet. Posita igitur capacitatem ad aliquod bonum, fieri non potest, vt detur nihilominus medium inter ipsum bonum, & malum oppositum; licet absolute fieri possit, vt neutrum in aliquo detur propter defectum capacitatis. Vnde licet lapis neque sit cæcus, neque visus, quia non est capax visus, homo tamen, quia ex se est capax visus, nec de potentia absoluta fieri potest, vt neque sit cæcus, neque visus. Qui autem moraliter operatur, seu operatur præuentus dictamine rectæ rationis, eo ipso est capax boni rationis moralis in sua operatione. Ergo eo ipso est impossibile, vt neque bene, neque male moraliter operetur. Conceditur itaque absolute possibilitas medijs inter bonum, & malum morale, non tamen in casu.

Ad 5. Intentio Hieronymi ad hoc vnum tendit eo in loco, vt constituat discrimen inter actiones exteriores, ordinatas ex se ad conseruationem indiuidui, & exteriorum obseruantiam caeremoniarum veteris legis post promulgatum Euangelium, quam obseruantiam ipse Hieronymus dicit esse malam, aduersus Augustinum affirmantem in opusculo, cuius ibi meminit idem Hieronymus, esse bonam. Assignat autem discrimen intentum independentè à materia præsentis controuersia de actu interno adequatè considerato, dicens actiones exteriores infernientes necessitati naturæ, neque bonas esse, neque malas, nempe secundum se præcisè, siue in specie, siue in indiuiduo considerentur; Ideoque siue fiant, siue non fiant, neque iustitiam haberi, neque iniustitiam, nisi videlicet aliud de alterutra contrahatur; de cuius tamen aliunde contradictionis seu possibilitate, seu necessitate, seu repugnantia nihil ibi determinauit, nec erat e res, vt determinaretur: Obseruantiam verò caeremoniarum legis esse malam ex se præcisè, nec exhiberi iam posse sine peccato. Longius distant à scopo præsentis verba Nazianzeni, vnde cumque desumpta sint: solum namque constituunt medium indifferens inter meritum & demeritum vitæ æternæ. Quam indifferentiam indiuiduo pluribus actibus nos quoque concedimus, vt patet b. q. 32. præsertim ad 5.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrum idem actus possit esse bonus simul, & malus?

INDETUR posse simul esse bonus, & malus. 1. Quia actus, qui versatur circa obiectum bonum, est bonus, vt liquet ex quaest. 25. & qui procedit ex fine malo, est malus. Quia non potest arbor mala: idest, intentio mali finis, bonos fructus facere, vt habetur ex Matth. 7. 18. Potest autem actus habens obiectum bonum procedere ex intentione mala, vt volitio elemosynæ ex intentione gloriæ vanæ, & sic de similibus. Eadem est ratio de actu malo ex obiecto, qui procedit ex fine bono, vt actus mentiendi ex fine charitatis in proximum, & volitio furandi ex intentione dandi elemosynam. Ergo idem actus potest esse simul bonus, & malus. Nempe bonus ex obiecto, & malus ex fine, atque è conuerso.

2. Actio

2. Actio exterior ex se bona, ut auditio sacri, potest evadere mala tum ex qualitate finis, quatenus ordinatur ad finem, ad quem non debebat ordinari, ut ad derivationem sacrificij; tum ex circumstantia, quatenus auditur, ubi, aut quando audiri non debet, & sic de aliis circumstantiis. At hæc eadem accidere non minus possunt actui interno ex se bono, utpote imperabili per actum alium malum, sicut est imperabilis per actum alium bonum, & elicibili, ubi, aut quando elici non debet. Ergo actus internus non minus quam externus potest esse bonus ex se, simulque malus ex adiunctis circumstantiis, aut fine.

3. Sæpe fit actus charitatis, & contritionis præsertim in articulo mortis, impellente ad eum voluntatem metu poenarum inferni. Plures conuertuntur ad fidem catholicam ex metu, ac spe bonorum, & malorum temporalium: plures accedunt ad Sacramentum confessionis, ne amittant gloriam humanam, & bonam de se æstimationem apud confesorem, & alios. Et quidem hæc, & similia ita sunt frequenter obversantibus in animo eiusmodi motibus, ut absolute non fierent, si omnino abessent eadem motiva. Manifestum autem est ex vna parte infici prædictos actus aliqua imperfectio, aut malitia, ex imperfectio, aut malitia talium motiuorum, eosque fore meliores illis sublatis. Absurdum verò est ex alia parte dicere, toties evadere omnino malos eiusmodi actus; toties esse fictum, & inanem conversionem ad fidem, & poenitentiam peccatorum, toties confessiones esse sacrilegas, quoties talia motiva aliquid cooperantur. Dicendum igitur est, actus taliter elicitos esse malos simul, & bonos, scilicet partim esse bonos, partim malos.

4. Actus conformis dictamini conscientie vincibiliter errantis est bonus ex se, quia est conformis suæ regulæ. At est etiam malus, quia ignorantia vincibilis non excusat à peccato, ut dictum est supra. Ergo simul est bonus, & malus.

5. Idem actus intellectus potest esse verus relatè ad vnum obiectum, & falsus relatè ad aliud, atque ex præmissis falsus potest inferri conclusio vera. Ergo idem actus voluntatis potest esse similiter bonus relatè ad vnum obiectum, & malus relatè ad aliud; atque ex intentione mala potest procedere electio bona, quæ proinde simul fit mala ex fine malo præfixa per malam intentionem.

Art. 1. Respondetur. Tametsi in testimonio indicato ex Matt. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere, nec arbor mala bonos fructus facere.* Salmeron, Maldonatus, & alij, admodum probabiliter, & cum magno fundamento in contextu, arborem bonam, & malam interpretantur verum, & falsum Prophetam, seu Doctorem vera & falsa dogmata tradentem, ex bonis, & malis operibus necessariò manifestandum, ut talem; non tamen deferenda propterea est communis aliorum interpretatio, sub allegoria arboris bonæ, & malæ intelligens bonam, & malam intentionem, ex quarum altera provenire non possit, nisi bona electio, & bonum moraliter opus; ex altera non nisi mala electio, & malum opus.

Art. 2. Deprehenditur verò manifestius veritas huius sententiae, iuxta communem interpretum intelligentiam, ex Matth. 6. 22. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit; idest, sicut oculus corporeus dirigit reliqua corporis membra; ideoque si ipse fuerit purus, & praeis impermixtus humoribus, reddit reliqua membra quasi oculata seorsim, atque ab errore in operando præseruat; si verò oculus fuerit male affectus, & pravis humoribus excæcatus; reliqua membra, quasi excæcantur, & aberrant à scopo, nec moventur, uti oportet; ita intentio bona inducit*

rectitudinem electionis, & operis consequentis; Mala verò inducit contrarium rectitudinis defectum in electionem, & opus consequens. Vnde D. Gregor. 1. Dialog. c. 10. circa prædicta verba. *Cum peruersa est, subdit, intentio, quæ præcedit, prauum est omne opus, quod sequitur, quamuis esse rectum videatur.* Eadem porro ratio est proportionaliter de bona intentione; iuxta illud Augustini in præfat. ad Pl. 21. *Bonum opus intentio facit.*

Art. 3. In hunc eundem sensum trahi quoque facile potest per argumentum à fortiori, prius illud testimonium de arbore bona & mala, etiam si admittatur præmissa intelligentia Salmeronis & Maldonati. Quia si mala, & bona doctrina, quæ electionem & opus respiciunt remotius, non possunt inducere fructus, nisi bona bonos, mala malos; quantum magis necesse est, ut intentio ex qua immediate procedunt electio, & opus exterius, non inducat nisi bona bonos fructus, & mala malos. Constat igitur electionem, & opus procedens ex intentione bona, non esse bonum, & malum simul, sed bonum tantum, & similiter esse malum tantum, quod ex intentione mala procedit.

Art. 4. Iam verò intentionem ipsam non posse bonam simul, & malam esse, sed bonam tantum, vel malam tantum, ex iisdem duobus testimoniis colligi potest. Quia diuisio doctrinalis utrobique tradita ab Spiritu Sancto esset inadæquata, & defectuosa, si vltra intentionem tum bonam, tum malam, superesset tertium intentionis genus, quæ bona simul esset, & mala; & in super allegoria arboris, & oculi, incoherenter applicata fuisset intentioni operantis: quandoquidem nulla arbor bona simul & mala esse potest, nullusq; oculus potest esse simplex simul, & non simplex, seu videns simul & non videns. Nulla igitur intentio, ac per consequens nulla electio, nullaque actio exterior potest esse bona, & mala simul, sed vel bona tantum, vel tantum mala.

Art. 5. Ut hæc doctrina clarius percipiatur, & ratione auctoritati superaddita distinctius comprobetur, obseruandum est diligenter, voluntatem dupliciter iuari, ac moveri posse fine aliquo, ad aliquem actum, ita elicitum mouenti tali fine, ut eliciendus minimè fuisset, non mouente eodem fine. Primum enim iuare, ac mouere potest finis purè negativè, tanquam remouens prohibens, & motione minime libera voluntati saltem directè. Secundò iuare, ac mouere potest positivè, tanquam influens in actum ratione sui formaliter, & per motionem directè liberam voluntati. Si enim alicui ita proponatur largitio elemosynæ, tanquam conferens ad consecutionem vite æternæ, ut simul proponatur tanquam valde plausibilis apud homines, eiusque omisso representetur æquè ignominiosa apud eosdem, profectò independentè ab omni libera electione reddetur illi difficilior omisso elemosynæ, & facilior largitio, quam si tale motiuum plausus, & ignominia apud homines propositum non fuisset. Difficilius enim est, velle amittere spiritalia, & temporalia simul, quam velle amittere alterutra seorsim. Quæ autem sunt difficilia, sæpe non sunt, præcisè quia difficilia sunt, ita ut eadem facienda fuissent, cæteris paribus, si difficultas defuisset. Fieri igitur potest, ut actus aliquis voluntatis, alioquin liber, & moralis ita existat alliciente ad ipsum, atque mouente aliquo fine, ut eodem deficiente eliciendus minimè fuisset; & nihilominus idem finis non moueat ad eundem actum motione positiva, & directè libera voluntati, sed sola motione præexistenti siue consentiat, siue non consentiat voluntas in opus, ad quod mouetur, idest, moueat nihilominus sola motione negativa, & remouente prohibens, nempe facilitatem omittendi actum, quo de facto exercetur voluntas.

Art. 6. Et huiusmodi causalitate finis, siue is bonus sit, siue malus, nulla seu bonitas, seu malitia mora-

lis redundat in actum, qui subsequitur, quia libertas est de conceptu moralitatis, ut dictum est supra. Unde cum eiusmodi causalitas finis tota existat independentem à libertate operantis, nec sit ipsi libera facultas illam impediendi; nulla profectò moralitatis species potest inde redundare in actum qui sequitur. Accedit, finem, ad quem sibi propositum non afficitur liberè voluntas, eo ipso liberè negligi à voluntate. Unde si malus ille fuerit, laudanda potius erit voluntas, quia neglexit; & è conuerso vituperanda potius, eadem de causa, si bonus ille fuit. Quam in rem videri potest doctrina tradita supra q. 25. art. 5. & 6. Ergo ex fine quatenus negativè solum mouente, uti expositum modò est, non potest actus sequens aliquatenus esse malus, tamen si ille sit malus; nec potest esse aliquatenus bonus, tamen si ille bonus sit. Accedit rursus ad specialem Diuinæ providentiæ beneficentiam pertinere, tum quòd omisso actus boni reddatur alicui difficilis, & facilis actus ipse bonus; tum quòd vice versa, omisso actus mali reddatur facilis, & difficilis ipse actus malus; idque siue ea facilitas, & difficultas proueniat ex motiuis temporalibus, & non ex petendis ratione sui; siue proueniat ex motiuis spiritualibus, & expendendis ratione sui; quia utrius modo constituitur homo in spe maiori declinandi à malo, & faciendi bonitatem. Qui autem non abutitur liberè effectui beneficentiæ diuinæ, non est vituperabilis; sicut nec laudabilis est, qui nihil liberè adicit eidem effectui quatenus præoccupanti vsum libertatis creata. Ergo ex fine seu bono, seu malo, præcisè quatenus inducente directè talem facilitatem, & difficultatem, & indirectè tantum actum aliquem, nulla potest eidem actui conuenire peculiaris aut bonitas, aut malitia moralis fundans vituperium, aut laudem specialem.

Art. 7. Si verò finis moueat ad actum positivè, & motione directè libera voluntati; ita ut propositis pluribus motiuis liberè determinetur voluntas ad actum propter vnum potius ex illis, quàm propter aliud, vel alia; actus euadit moraliter bonus siue existente honesto, & malus moraliter eodem existente inhonesto, & quidem bonitate, & malitia adæquatè intrinseca actui. Quia videlicet actui liberè elicitò est adæquatè intrinseca omnis ratio libertatis, quæ exercetur per ipsum, seu in eliciendo ipso; & propterea motiui, cui liberè adhaeret voluntas ratione sui, præfertur cæteris, quibus liberè non adhaeret, idemque motiui exercet causalitatem positivā in actum, ideoque illum reddit participem bonitatis, & malitiæ; honestatis, & inhonestatis sibi conuenientis, seu præexistentis in eodem motiui. Quæ omnia patent ex dictis superius tum circa libertatem, tum circa radicem, & causam bonitatis, & malitiæ moralis. Itaque vnusquisque actus euadit intrinsece bonus, vel malus, iuxta bonitatem, & malitiam finis, & motiui, ad quod voluntas determinatur per eundem actum.

Art. 8. Verum intercedit hoc discrimen inter bonitatem, & malitiam; quòd ut actus euadat bonus, necesse est motiui eius adæquatè sumptum esse bonum, nullamque inesse malitiam vel ipsi motiui, vel parti motiui, aut etiam obiecto materiali: ut verò actus euadat malus sufficit motiui eius vel etiā partiale, imò & obiectum solum materiale, seu totale, seu partiale esse malum. Quia ut dicit Dionys. c. 4. de Diuin. Nom. p. 3. *Bonum causatur ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus.* Quod principium dum agitur de bono, & malo morali, non ita accipiendum est, ac si solum diceretur: Denominatio sequitur debiliorem partem, ideoque actus, qui relatè ad vnum obiectum habet bonitatem, & malitiā relatè ad aliud, absolute dicitur, seu denominatur malus, sicut homo dicitur materialis absolute, licet simul cum corpore

contineat in se animam, quæ est spiritualis; sed est ita accipiendum, ut negetur aliquam, relatè ad aliquod obiectum, bonitatem moralem conuenire posse actui, cui conuenit aliqua ratio malitiæ imputabilis operanti propter eundem actum, siue relatè ad idem obiectum, siue relatè ad obiectum aliud.

Art. 9. Ratio huius est; quia ut actus habeat bonitatem aliquam moralem relatè ad aliquod obiectum, necesse est, ut placeat Deo, quòd illud sit volitum à nobis, utque velimus implicite, vel explicitè, quia sic placet Deo, uti ostensum est art. illo 5. & 6. q. 25. Nullum autem obiectum potest placere Deo prout coniunctum cum obiecto alio malo, vel cum mala circumstantia. Ergo eo ipso quòd actus aliquis feratur ad obiectum aliquod secundum se bonum, ut coniunctum cum obiecto alio malo, vel cum mala circumstantia, nullam potest habere bonitatem moralem relatè ad tale obiectum. Fieri igitur non potest, ut idem actus secundum vnam formalitatem, & quatenus versatur circa vnum aliquod obiectum, sit moraliter bonus, simulque sit moraliter malus relatè ad aliud obiectum, vel circumstantiam malam. Confirmatur, quia si idem actus posset esse bonus moraliter quoad aliquam formalitatem, simulque malus quoad aliam formalitatem, posset utique idem actus esse præceptus, aut consultus à Deo, quoad aliquam formalitatem; simulque prohibitus ab eodem, quoad aliam formalitatem, quia omnis bonitas moralis est conformis diuinæ voluntati, omnisque malitia moralis est difformis eidem, ut dictum est supra. Impossibile autem est, ut eodem actu placeamus, simulque displiceamus Deo: utque teneamur ad eliciendum, simulque omittendum eundem actum hic & nunc ex obligatione conformandi nostram voluntatem cum Diuina, quod est teneri ad impossibile.

Art. 10. Confirmatur rursus validè. Quia qui tenetur ad aliquid, eo ipso tenetur ad omnia cum quibus illud connectitur, & sunt in sua potestate: & similiter, qui tenetur ad vitandum aliquid, eo ipso tenetur ad vitandum omnia, quæ connectuntur cum illo: quandoquidem est impossibile, aliter aut ponere aliquid à parte rei, aut vitare. Nihil autem est magis connexum cum aliquo, quàm sit connexa vna formalitas cuiusque actus, cum formalitate alia identificata secum realiter. Repugnat igitur, ut vna aliqua formalitas cuiusquam actus sit mala, ideoque vitanda ex lege Dei, utpote obligante ad vitandam reipsa omnem malitiam moralem; simulque aliqua formalitas eiusdem actus sit bona moraliter, ideoque ponenda reipsa à parte rei ex lege vel consilio Dei, utpote approbantis omnem bonitatem moralem. Dixi utrobique, *reipsa*, ad occludenda effugia præcisionum formalium, in quibus nulla potest esse vitilitas pro concordia obligationum realium astringentium simul ad ponendum à parte rei, & ad vitandum, seu non ponendum à parte rei formalitates identificatas inter se realiter, siue vnaqueque ratione sui formaliter, siue formaliter ratione alterius sit ponenda, & vitanda simul realiter.

Art. 11. Ex his colligitur repugnare, ut ex intentione mala suboriat electio aliqua formalis bona, seu cui positivè conueniat bonitas aliqua moralis: similiterque repugnare, ut ex intentione bona suboriat electio formalis mala, seu cui infit malitia aliqua formalis moralis. Nempe electio formalis mediè conducentis ad aliquem finem, hoc differt ab electione materiali, quòd electio formalis vult medium reipsa conducentis ad finem, seu putatum conducere ad finem, quatenus ad illum conducentis, & quia conducit. Electio verò materialis vult medium seu verum, seu putatum, propter bonitatem conuenientem ipsi medio secundum se, & non formaliter, quia conducit ad finem.

Vnde

Vnde electio formalis fertur ad medium, ut medium est: electio verò materialis fertur formaliter, ut ad finem præcisè, ad id, quod re ipsa est medium, aut putatur esse medium. Repugnat autem, ut actus volens aliquid conferens ad finem malum, quatenus conferens ad illum, seu quia confert ad illum, non sit eatenus malus; cum sit manifestum, cui prohibetur aliquid, eo ipso prohiberi ea, per quæ peruenitur ad illud; & cui est prohibita persecutio formalis, & explicita alicuius, esse quoque prohibitam saltem virtualiter, & implicitè persecutionem virtuale, & æquivalentem eiusdem: qualis proculdubio adest respectu finis in explicata electione formali mediij. Repugnat igitur, ut eidem electioni formali mediij conferentis ad finem malū, & subortæ ex mala intentione insit aliqua ratio bonitatis moralis. Patet consequentia ex repugnantia modo ostēsa, ut insit eidem actui ratio aliqua bonitatis coniuncta cum aliqua ratione malitiæ. Indidem patet idem proportionaliter dicendum esse de repugnantia, ut insit ratio aliqua malitiæ moralis, electioni formalis mediij conferentis ad finem bonum, & subortæ ex intentione bono.

art. 12. At si electio sit materialiter tantum talis, fieri poterit, ut ipsa sit bona moraliter præeunte intentione moraliter mala, & è conuerso, ut electio sit formaliter mala, præeunte intentione bona. Quia electio materialiter tantum talis, quantum est ex se intrinsecè, fertur ad suū motuum, tanquam ad finem, neque illud aut ordinat ad finem prius intentū, aut vult quatenus utile, seu quia utile est ad illum, ideoque quantum est ex se, potius reiecit, ac negligit eundem finem prius intentum, estque proinde electio improprie tantum, ac abusive comparatione illius. Nimirum quia vult aliquid ordinabile ex se, & petens conferre ad eum finem, & quia de facto præexistit intentio eiusdem finis. Quorum neutrum, neque simul facit, ut voluntas conuertatur liberè de nouo ad talem finem per talem electionem. Igitur electio purè materialis, vel erit tantum bona moraliter, vel tantum mala moraliter, prout contigerit esse honestum, vel inhonestum obiectum, circa quod versatur per se ipsam intrinsecè, tametsi contigerit simul finem præintentum, eiusque intentionem antecedenter præconceptam, esse oppositæ omnino conditionis.

Art. 13. Idem autem dicitur ob eandem rationem de quouis alio actu quomodolibet præsupponente purè materialiter alium actum, seu bonum, seu malum, & elicito cum aliquali dependentia ab illo; quia nunquam ob id præcisè cōueniet actui posteriori vlla bonitas, aut malitia moralis specialiter imputabilis operanti ratione eiusdem actus. Constat igitur ex sufficienti partium enumeratione, & ex rationibus circa eas productis, repugnare, ut vnus aliquis actus sit bonus simul, & malus, seu partim bonus, & partim malus moraliter, bonitate, & malitia imputabilibus operanti ratione ipsius, idque apparebit clarius ex applicatione doctrinæ datæ ad exempla, quæ tanguntur in obiectionibus.

Ad 1. Falsò supponitur, ut liquet ex dictis supra, obiectum actus interni voluntatis distinguì posse adequatè à fine mouente ad illum posituè, seu motione directè libera volutati quatenus elicenti eum actum. Quare actus, cuius obiectum adequatum est bonum, eo ipso habet finem posituè mouentem adequatè bonum, & procedit ex bona intentione experte omnis malitiæ, ac proinde fieri non potest, ut volitio elemosynæ sit bona ex obiecto suo, simulque sit electio formalis procedens ex intentione gloriæ vanæ, quia eo ipso velle elemosynam, quatenus conducentem ad gloriam vanam, quæ conducentia est obiectum motuum turpe. Simili ratione, eaque clarius appa-
gente, formalis electio mendacij cogniti vt turpis,

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

sicut est re ipsa, nequit procedere ab actu charitatis, nec formalis electio furti ex intentione bona elemosynæ; quia omnis intentio bona est intrinsecè restricta ad sola media honestè exequibilia; ideoque occurrente medio non exequibili honestè, necesse est, vel ipsum prætermitti, vel mutari priorem intentionem, & succedere intentionem aliam volentem consequi finem, siue honestè, siue inhonestè: quo pacto variatur manifestè obiectum intentionis, atque ipsa intentio redditur mala tantum.

Ad 2. Actus internus voluntatis per se ipsum intrinsecè est determinatio eius ad finem ob quem existit de facto, siue actus sit intentio ipsa finis, siue sit formalis electio mediij ad illum, ut dictum est supra: at actio exterior est indifferens ex se ad finem, ob quem de facto existit, ut est in confesso apud omnes. Nempe per actus internos immediatè, & formaliter; per actiones externas, non nisi mediatè, & denominatiuè determinatur operans ad finem, & ad conducentia respectu finis, formaliter vt conducentia. Nulla igitur est paritas ex indifferentia actionis externæ de se bonæ, vt fiat ob malum finem, atque imperetur intentione mala, & propterea euadat omnino mala, ad indifferētiam actus interni intrinsecè boni, vt fiat ex malo fine posituè mouente, & imperetur formaliter per actum malum, atque inde participet aliquam rationem peculiaris malitiæ coniungibilis cum propria bonitate. Idem dicitur proportionaliter de circumstantiis quibuscumlibet, & de indifferentia actionis ad illas, atque negatione indifferentiæ.

Art. 1. Ad 3. Si gloria vana, pœnæ inferni, & bona temporalia moueant purè negatiuè, & solum tantum remouens prohibens, vt sæpè vsu venit, ad confessionem, & communionem, ad dilectionem Dei, & ad baptismum, nihil nocet puræ bonitati, & perfectioni specificæ actuum subsequen-
tium, tametsi futurum fuisset, ut hi actus non elicerentur de facto, si non præexistisset talis motio. Quia videlicet per actus subsequentes, neque ex parte, neque ex toto, neque implicitè, neque explicitè afficitur liberè voluntas ad talia motiua, ut dictum est supra.

Art. 2. Verum fieri præterea potest, ut quis præhabita intentione etiam libera, & efficaci, ideoque peccaminosa, volente confessionem, & communionem posituè, ac formaliter propter inanem gloriam, incipiat deinde recogitare annos suos, memorari nouissima sua, & applicare animum ad alia quoque motiua spiritualia, vtque his motiuis impulsus concipiat verum, ac legitimum dolorem de omnibus peccatis suis, ideoque, & de illo ipso peccato malæ intentionis præhabitæ; atque in hoc etiam casu actus subsequens contritionis, seu attritionis erit purè bonus, & expers omnis malitiæ specialiter imputabilis ratione eiusdem actus, quia videlicet actus subsequens, nihil obsequitur priori intentioni, quinimmo ab eius motiuo omnino recedit, eidemque contradicit, ac proinde est electio purè materialis comparatione ad priorem illam intentionem. Idem dicitur proportionaliter de dilectione Dei, & de susceptione baptismi, ducentibus similiter originem ex metu pœnarum, & amore bonorum temporalium, tanquam ex occasione remota, & per accidens, benè, ac perfectè subinde operandi.

Art. 3. Demum si gloria vana, metus pœnarum, & bona temporalia moueant posituè, & motione libera operanti, ad confessionem, actum dilectionis Dei, & baptismum, & insuper actus, quibus hæc executioni mandantur; sint electiones formales relatè ad eos fines, confessio erit sacrilega, & ficta susceptio baptismi, seu potius conuersio ad fidem, & dilectio Dei erit imperfecta, atque distincta specie ab actu charitatis propriè tali, vti specialiter docet de eiusmodi conuer-

H h

fione

tionem ad fidem D. August. c. 17. de catechizandis rudibus; ubi intelligendus proculdubio est in sensu à nobis hic explicato. Ratio omnium communis est. Quia in hoc casu actus sublequentes sunt electiones formales respectu finium, aut malorum, aut imperfectorum, ideoque sunt solum mali, vel solum imperfecti, & non mixtae bonitatis, ac malitiae, seu imperfectiois mutantis speciem, ut patet ex supra dictis. In nullo igitur casu datur compositio bonitatis, & malitiae, perfectionis, & imperfectiois peculiarium in vltimo actu, circa fines, & media proposita, idemque dicitur de similibus.

Art. 1. Ad 4. Si quis falsò credat ex. gr. debere se mentiri coram iudice ad tuendam vitam innocentis, sed tamen incidat in dubitationem, an hac sua persuasio sit falsa, & cognoscat se posse, ac debere dubitationem istam deponere acquirendo legitimam sufficientem notitiam veritatis, antè opportunitatem dicendi coram iudice (quibus duabus cognitionibus ignorantia constituitur formaliter in ratione vincibilis) proculdubio peccat, si negligat inquirere veritatem, aut concipiat propositum non inquirendi ante dictam opportunitatem. Et rursus peccat de nouo, si durante vincibilitate ignorantiae pergat sponte sua ad deponendum coram iudice. Peccat verò de nouo, siue faciat depositionem falsam, siue faciat veram: Si veram, quia adhuc indicat se debere mentiri; si falsam quia indicat se debere inquirere ante dispositionem de veritate prioris eius persuasionis, nec licere interim sibi, ut confidat tali persuasioni, eamque deducat in opus. Neutro porò dictamine potest se tueri in casu posito aduersus obligationem, quam imponit alterum dictamen: quia inquirendo veritatem, adhuc sibi peruiam, si velit, facere potest, ut neutri dictamini repugnet. Vnde voluntas nimium festina deponendi in iudicio, neque hinc, neque inde sufficientem habet excusationem. Neutra igitur ex parte bonitatem vllam habere potest, sed puram malitiam.

Art. 2. At postquam ignorantia reddita est inuincibilis, seu non proximè vincibilis, quia iam adeò iudex, & vrget legitimè interrogando, nec vllus alius amplius superest locus tergiverlandi, aut inquirendi veritatem; sed necesse omnino est iuxta praesentem testis interrogati existimationem, vel mentiri rotundè, vel perdere innocentem, qui videlicet aequè perditur quauis interposita mora, aut tergiverlacione. Postquam, inquam, ventum est in has angustias, licet testi, ut conformetur dictamini conscientiae suae tametsi errantis, utque mentiatur, nec vlla accrescat de nouo malitia seorsim imputabilis ex voluntate mentiendi, sed haec voluntas erit tantum bona, & omisso eiusdem voluntatis tantum mala. Quia nimirum ignorantia, quae prius fuit vincibilis, potuitque depelli ante opus mentiendi, non est amplius vincibilis, nec potest vltimo pacto hic & nunc depelli ante mendacium, vel perditionem innocentis, ideoque dictamen conscientiae prius errantis vincibiliter est iam eiusdem prorsus conditionis hic & nunc cum dictamine conscientiae antè, & post errantis inuincibiliter.

Art. 3. Quapropter sicut dictamen conscientiae ante, & post errantis inuincibiliter, excusat ab omni omnino peccato, & prius, & postea: Ita dictamen conscientiae vincibiliter errantis pro tempore antecedenti, ideoque non excusans absolute à peccato antecedentem voluntatem ignorandi, seu non depellendi ignorantiam, excusat nihilominus à nouo peccato, omnique noua malitia seorsim imputabili, voluntatem mentiendi; ex quo non est amplius vincibilis error, ac proinde electio mendacii hic & nunc euadit tantum bona, nec potest dici mala, nisi mediata, ac remota per denominationem prouenientem à

praecedenti voluntate ignorandi, quae fuit peccaminosa immediate ratione sui. Imò potest testis in eius modi angustias constitutus, in sensu composito sui erroris iam inuincibilis poenitere legitimè de priori peccaminosa negligentia indagandi veritatem, & concipere veram Dei dilectionem super omnia, atque iustificari, ac demum cum hac bona animi dispositione procedere ad opus mendacii, quod indicat honestum, nec iam potest iudicare inhonestum. Quae omnia consonant tum doctrinae D. Thomae de hac materia, si obseruetur attentè in q. 19. art. 6. tum iis, quae tradita sunt à nobis supra q. 24. Igitur ex dictamine conscientiae errantis in nullo casu prodire potest actus bonus, & malus simul, bonitatis, & malitiae specialiter ac seorsim imputabili ratione eiusdem actus.

Ad 5. Idem motuum potest mouere intellectum ad assensum veri, & falsi, ut auctoritas hominis dicentis, Petrum, & Paulum currere, altero currente, & altero non currente reipsa. At non potest idem motuum mouere voluntatem ad prosecutionem honesti, quia honestum est, & inhonesti cognitum ut talis; quia inhonestum cognitum ut tale, eo ipso cognoscitur saltem aequiuolenter, ut displicens Deo, idest, ut repugnans motui voluntatis honeste, quia honestum est; cum honestum constituitur formaliter per conceptum placentis Deo; quae patent quoad utramque partem ex dictis supra q. 2 c. Nulla igitur est consequentia ex actu vero, & falso simul, ad actum bonum simul, & malum relatè ad diuersa obiecta. Similiter duae cognitiones possunt coniungere cum eodem tertio duos terminos inuicem congruentes, simulque repugnantes eidem tertio, quorum proinde coniunctio mutua inferenda in conclusionem, est vera, licet coniunctiones eorundem cum tertio, idest praemissae, fuerint falsae. At intentio mala, idest, contemptiva voluntatis Diuinae nequit inducere electionem bonam, idest, appetitiuam eiusdem Diuinae voluntatis, quia nulla causa inducit effectum contradicentem sibi. Quare hic etiam deficit ratio consequentiae.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrum malitia moralis consistat in sola priuatione rectitudinis debita?

IDE TVR non consistere in tali priuatione. 1. Quia fieri potest, ut quis eliciat actum malum, quando non tenetur ad eliciendum vllum actum bonum: ut si quis eliciat actum obij Dei, quando non tenetur ad dilectionem Dei. Ergo dari potest actus malus, qui non priuet vlla rectitudine debita.

2. Deterius est, odisse Deum, quam carere dilectione Dei etiam debita. Ergo ille excessus malitiae non consistit in sola priuatione rectitudinis debita. Eadem autem est ratio proportionaliter de malitia, & de maiori malitia. Similiter est maius malum, odisse Deum intensè, quam odisse remissè; & tamen omne odium priuat totaliter dilectione Dei.

3. Vnicuique virtuti morali opponuntur duo vitia specie distincta in genere moris, ideoque habentia malitias distinctas, & inaequales inter se. Non autem forent talia, si ratio vitij, & malitiae consisteret adequatè in sola priuatione rectitudinis. Quia utraque vitia extrema priuant vna eadem rectitudine virtutis vtriusque interiacentis; atque priuationes non multiplicantur specie, nec sunt inaequales inter se, nisi iuxta multiplicatam specificam, & inaequalitatem eorum, quibus priuant.